

Säkerhetspolisen

SÄPO

Verksamhetsåret
2002

Utgivare | Säkerhetspolisen
Box 8304
104 20 Stockholm
telefon 08 - 401 90 00

Upplaga | mars 2003: 6000 ex

Utförning | RPS Informationsenhet/B. Ankarberg/G. Söderberg

Tryck | Ekblads, Västervik

ISBN | 91-89475-15-1

Förord

Terrorattacken i USA den 11 september 2001 förändrade framför allt hotbilden i USA. Den amerikanska ledningens reaktion på dessa händelser har emellertid kommit att påverka Sverige och omvärlden för en lång tid framöver. Ett faktum som har varit påtagligt i Säkerhetspolisens (Säpo) verksamhet under år 2002. Framför allt har samarbetet mellan många av världens säkerhetstjänster och det informationsutbyte som är en följd av detta ökat på ett markant sätt. Mot bakgrund av detta, och den till följd därav ökade arbetsbelastningen inom verksamhetsområdet kontraterrorism, har Säpo tillfört denna verksamhet ökade resurser under 2002. Detta har, trots vissa svårigheter, fått ske genom omprioriteringar och omflyttning av personalresurser från andra verksamheter. I motsats till vad som skett i många andra länder har den svenska polisiära säkerhetstjänsten inte tillförts utökade resurser med hänsyn till händelserna i USA. Det ökade terrorhotet i omvärlden har medfört ett något förhöjt – om än inte markant – hot för terrorattentat i Sverige. Den ökade hotbilden avser framför allt amerikanska, brittiska och israeliska intressen i Sverige.

Underrättelsehotet bedömdes inför 2002 ha ökat något, vilket tycks stämma väl överens med hur verkligheten blev. De stora underrättelseaktörerna har visat tecken på att i viss mån öka sin offensiva förmåga mot såväl utländska som svenska intressen i Sverige. De har också visat tecken på en större riskvillighet och mer offensiv hållning i de underrättelseaktiviteter man bedriver här i landet. Utifrån kontraspionagets iakttagelser och kunskap om underrättelsetjänsternas övergripande strategier bedöms underrättelseintresset för utvecklingen av teknologi, energi, försvar, vitala konkurrensområden och politiska maktspel kvarstå i samma omfattning som tidigare. I den mån förändringar har skett, handlar det i första hand om nya former av underrättelseverksamhet, som utförs med nya resurser vid sidan om den tidigare verksamheten.

Författningsskyddets verksamhet har normaliserats under året som varit, vilket var relativt väntat. Efter flera år med ovanligt många begångna grova brott inom vit makt-miljön har brottsbilden

återgått till ett mer normalt mönster. För den autonoma miljön har det funnits ett behov att återhämta sig efter den kraftsamling som genomfördes under EU-toppmötet i Göteborg 2001. Olika åsikter har uppmärksammas i den autonoma miljön i frågan om våldsmetoder bör ingå i de framtida strategierna eller ej. Något tydligt ställningstagande inom nätverket som helhet har emellertid inte skett. Både vit makt-miljön och den autonoma miljön har i ökad utsträckning på nytt kommit att ägna mer kraft åt att bekämpa varandra. – Normaliseringen av författningsskyddets verksamhet har inneburit, att möjligheter skapats att i viss omfattning omprioritera resurser till andra hårt belastade verksamhetsområden.

Beträffande personskyddet kan det konstateras, att den hotbild, som grundar sig på det världspolitiska läget och som inte minst påverkar skyddsbehovet av utländska intressen i Sverige, under det gångna året har visat behov av höga skydds nivåer. Antalet ”fasta skyddspersoner”, vilket innebär att de varit föremål för en kontinuerlig bevakning, har därför legat på en något högre nivå än planerat under 2002.

Teknikutvecklingen har bidragit till en ökad teknisk sårbarhet i vårt samhälle. I teorin finns i princip obegränsade möjligheter att paralysera ett samhälle under en kortare tid eller att utnyttja andras tekniska sårbarhet för olika former av illegal verksamhet. Detta har medfört att allt fler säkerhetstjänster har ökat sin beredskap inför olika former av kombinerade hot, där den tekniska sårbarheten nyttjas som en viktig del. För Säpo:s del har denna utveckling under 2002 föranlett en ökad satsning på teknisk analys samt kontroll- och rådgivningsverksamhet.

Till stor del kvarstår således de hot som Säpo har att möta inom vart och ett av verksamhetsområdena, om än till viss del i nya skepnader. Det skall dock framhållas att Sverige allt mer integreras i en internationell miljö, där oförutsägbara skeenden snabbt kan komma att avsevärt påverka oss och vår hotbild från tid till annan. Vikten av att upptäcka sådana förändringar i ett tidigt skede har ökat kraven på flexibilitet och ställer allt högre krav på Säpo:s förmåga som säkerhetstjänst.

Jan Danielsson

GENERALDIREKTÖR

Jan Danielsson,
generaldirektör

Säkerhetspolisens uppgifter m.m.

Säpo:s uppgifter och ansvarsområde anges i förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen samt i förordningen (2002:1050) med instruktion för Säkerhetspolisen.

Av dessa framgår att Säpo inom RPS skall leda och bedriva polisverksamhet för att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet och – även om verksamheten inte avser sådan brottslighet – polisverksamhet i fråga om

- terrorismbekämpning,
- bevaknings- och säkerhetsarbete som avser den centrala statsledningen eller som har samband med statsbesök och liknande händelser samt
- annat personskydd i den utsträckning som RPS bestämmer.

Säpo skall också

- fullgöra de uppgifter som RPS har att utföra enligt säkerhetskyddslagen (1996:627) och säkerhetskyddsförordningen (1996:633),
- svara för sådan beredskapsplanering som RPS bestämmer och
- lämna tekniskt biträde åt polisväsendet i den utsträckning som det är lämpligt med hänsyn till verksamhetens art.

För att fullgöra dessa uppgifter arbetar Säpo inom fyra verksamhetsgrenar, författningsskyddet, kontraspionaget och terrorismbekämpningen, som tillsammans utgör säkerhetsunderrättelsetjänsten, samt säkerhetskyddet, i vilket personskyddet ingår. Vid sidan av dessa finns ett antal stödfunktioner, t.ex. för användning av tekniska hjälpmedel.

Den preventiva uppgiften är den primära. Det innebär att Säpo använder en mycket stor del av sina resurser för säkerhetsskyddets verksamhet. Denna bedrivs mot bakgrund av att statsmakterna ställer omfattande krav på säkerhetsskydd för myndigheter som ingår i totalförsvaret och för leverantörer till dessa myndigheter. Det är myndigheternas och företagens eget ansvar att skapa detta skydd, men Säpo har i uppdrag att biträda dem med råd om hur de skall förfara. Det åligger också Säpo att kontrollera efterlevnaden av meddelade föreskrifter på säkerhetsskyddsområdet.

Målet för säkerhetsskyddet är att skapa förutsättningar för en hög skyddsnivå samt att möjliggöra ingripanden på ett tidigt stadium när förhållanden som kan hota rikets säkerhet kommer fram. Det sker genom rådgivning och utbildning men också genom andra åtgärder, t.ex. teknisk verksamhet och skyddsspaning.

Även inom säkerhetsunderrättelsetjänsten är den preventiva uppgiften den viktigaste. Det innebär att Säpo strävar efter att i första hand ingripa för att förhindra att ett brott begås. Om t.ex. en person är utsatt för risken att bli föremål för underrättelseverksamhet kan Säpo informera denne om vad som pågår, vilket i regel leder till att underrättelseaktiviteten kan hejdas eller på annat sätt omintetgöras. När det gäller terrorhot kan på liknande sätt, genom t.ex. information till dem som hotas och andra åtgärder, hotet avvärjas. Ibland kan också olika typer av information till dem som har anknytning till en säkerhetshotande verksamhet, t.ex. om att Säpo har sin uppmärksamhet riktad mot visst håll eller om innehållet i svensk lagstiftning, vara en tillräcklig åtgärd för att motverka uppkomsten av säkerhetshotande verksamhet.

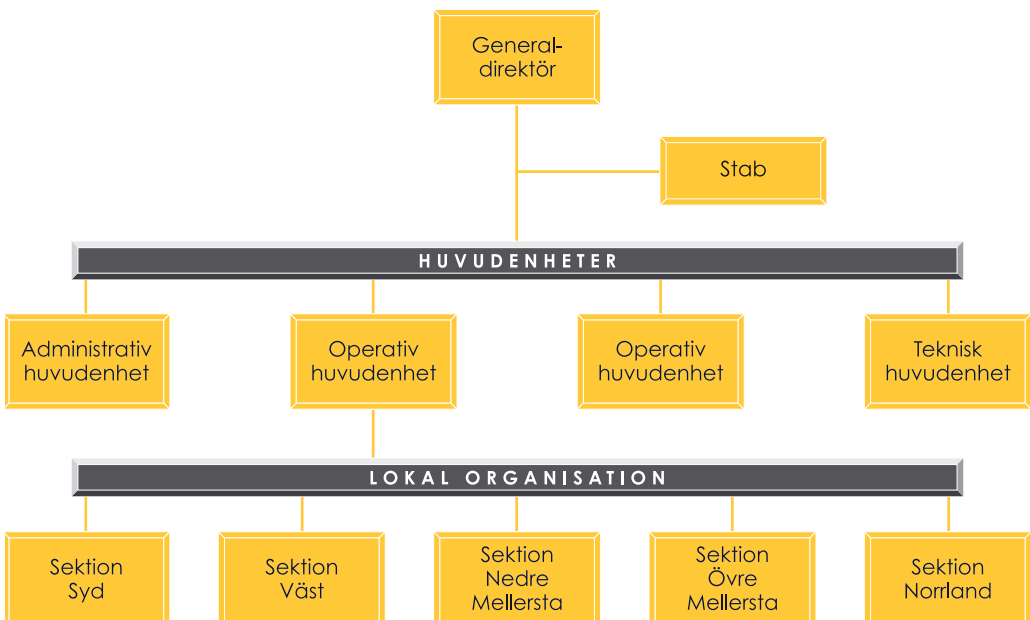
Om brott mot rikets säkerhet trots allt kommer till stånd är det Säpo:s uppgift att avslöja detta och vidta åtgärder för att beivra brottet. I många fall innebär det att Säpo skall svara för utredning av brottet. I andra fall skall Säpo svara för den underrättelseinhämtning som behövs, medan det är den öppna polisens uppgift att sköta brottsutredningen. I sådana fall förser Säpo den öppna polisen med den information som underrättelseinhämtningen har lett fram till.

För att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet behöver Säpo i sin säkerhetsunderrättelsetjänst skaffa sig underrättelser om förhållanden som kan vara av betydelse för rikets yttre och inre säkerhet samt för bekämpningen av terrorism.

Den information som säkerhetsunderrättelsetjänsten inhämtar skall bearbetas och analyseras. En viktig roll i detta arbete spelar en strategisk bedömning av de hot som föreligger mot rikets säkerhet. Denna övergripande hotbildsanalys uppdateras regelbundet och utgår från utvecklingen i Sverige och omvärlden. Analysen utgör också ett av underlagen för Säpo:s årliga verksamhetsplanering. Säpo gör också fortlöpande hotbilda-bedömningar på en operativ nivå i syfte att få underlag för beslut om att sätta in motåtgärder i form av t.ex. ingripanden, personskydd eller andra säkerhets-skyddsåtgärder.

Till stöd för den operativa verksamheten har Säpo bl.a. ett centralregister. I den massmediala debatten har många uppfattat detta register som ett belastningsregister. Så är emellertid inte fallet. Det övergripande ändamålet med centralregistret är i stället i första hand att det skall utgöra ett spaningsregister i Säpo:s verksamhet för att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet och för att bekämpa terrorism. Vid sidan härav utgör registret också underlag för registerkontroll enligt säkerhetsskyddslagen (1996:627).

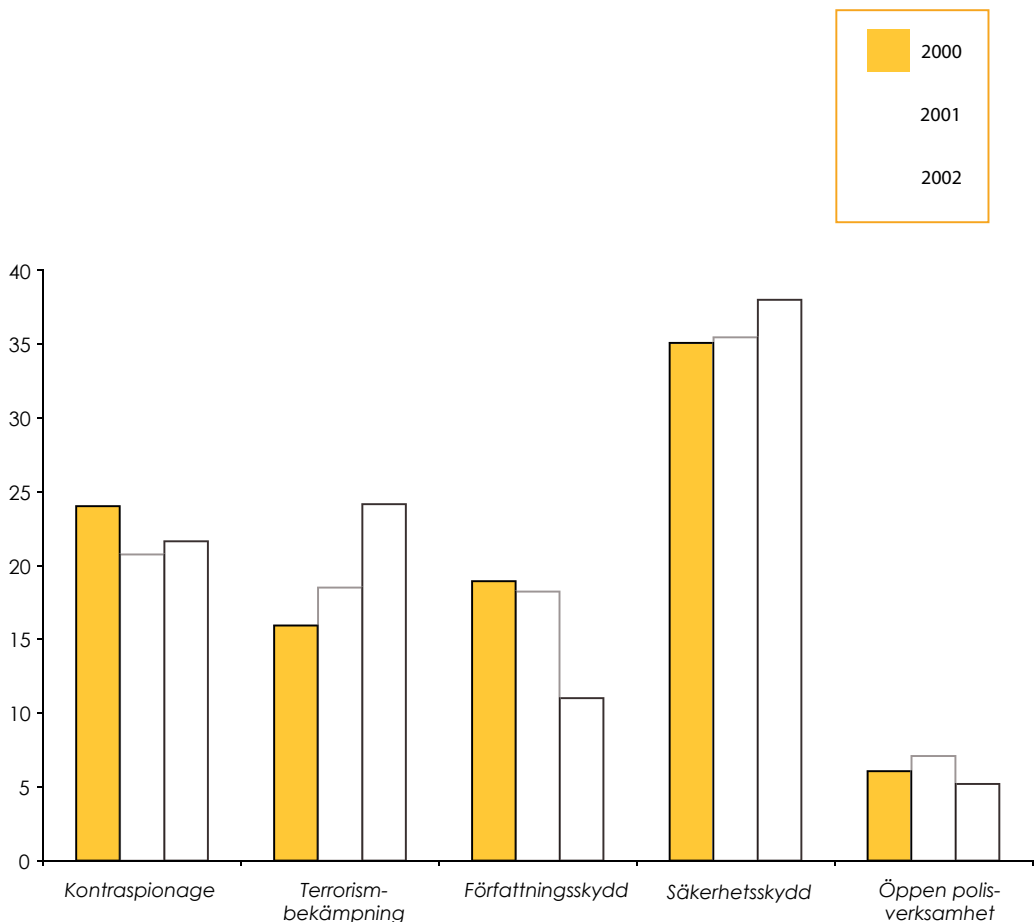
Säpo:s organisation

Säpo samverkar i sitt arbete med ett stort antal andra myndigheter, t.ex. inom totalförsvaret. I arbetet för att förhindra spridningen av massförstörelsevapen har Säpo en särskild samordnande roll. Säpo och den öppna polisen har ett omfattande samarbete, t.ex. i samband med brottsutredningar.

Resurser

De totala resurserna har under de senaste tre åren fördelats procentuellt på de olika verksamhetsgrenarna enligt följande diagram.

Säpo:s personal har sedan tidigt 1990-tal minskat med drygt 100 personer och uppgick i början av det gångna året till ca 800.

Utvecklingen i omvärlden 2002

Under 2002 har det USA-ledda kriget mot terrorism stått i fokus, samtidigt som ett växande krigshot i Irak har tilldragit sig världens uppmärksamhet. Utvecklingen under året illustrerar hur den traditionella säkerhetspolitiska fokuseringen vid mäktiga staters inbördes relationer alltmer ersätts av en fokusering på icke-statliga aktörer, svaga stater och massförstörelsevapen. I vårt närområde innebär utvidgningen av EU och NATO att visionen om ett enat Europa förefaller kunna infrias inom en snar framtid.

Den globala säkerhetspolitiska miljön

USA dominerar som ensam supermakt den globala säkerhetspolitiska dagordningen. Eftersom omvärlden ofrånkomligt påverkas av de beslut som fattas i Washington, blir det allt viktigare för stater och andra aktörer att aktivt förhålla sig till dessa. President George W. Bush har sammanfattat USA:s säkerhetsstrategi med orden: "När vi utövar vårt ledarskap, kommer vi att respektera värderingar, bedömningar och intressen hos våra vänner och partners. Vi är dock beredda att agera på egen hand när våra intressen och vårt unika ansvar så kräver." Detta innebär framför allt en satsning på situationsanpassade allianser på amerikanska villkor. Samtidigt fortsätter USA att i många sammanhang vara beroende av institutionaliserade samarbeten och allianser med andra länder. Sedan kongressvalen den 5 november 2002 har republikanerna majoritet i både senaten och representanthuset, vilket torde ge Bush-administrationen en stärkt maktposition.

Europas säkerhetspolitiska karta har förändrats med den vid Pragtoppmötet i november 2002 fastslagna Natoutvidgningen, då Estland, Lettland, Litauen, Bulgarien, Rumänien, Slovenien och Slovakien välkomnades att bli formella medlemmar från och med den 1 maj 2004. Makedonien, Albanien och Kroatien deltar i ett så kallat anpassningsprogram och står på tur, följda av ett

flertal andra intressenter. Därmed ingår snart större delen av det forna Östeuropa i Nato. Denna utveckling betraktas av de flesta som positiv, samtidigt har den dock medfört en diskussion om alliansens funktion och ansvarsområden.

Den 1 januari 2002 infördes euron som valuta i tolv av EU:s medlemsländer. Detta införande förflöt smidigt, även om Tysklands budgetunderskott har väckt oro bland ekonomiska bedömare och inte minst i Europeiska Kommissionen. Ett irländskt ja till Nice-fördraget möjliggjorde också den utvidgning som EU länge har planerat för. Toppmötet i Köpenhamn formaliserade utvidgningen och öppnade den konstitutionella processen för att skapa unionens framtida grundlag. I denna svåra ekvation skall många motstridiga önskemål tillgodoses. De tio nya medlemsländerna är Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tjeckien, Slovakien, Slovenien, Ungern, Malta och Cypern. Innan dessa tio länder blir medlemmar krävs emellertid också ett ja till EU-anslutning från ländernas egna medborgare.

Östutvidgningen av EU och NATO har skapat en debatt om vilken av dessa två organisationer som bör vara tongivande när det gäller att garantera europeisk säkerhet. Vidare går åsikterna isär om var EU:s geografiska gränser skall gå. Det har bland annat diskuterats om Turkiet, Vitryssland och Israel är möjliga kandidatländer, eller om ett minimikrav för medlemskap i unionen skall vara tillhörighet i både det geografiska och det politiska Europa. Det anses viktigt att inte exkludera något land på godtyckliga grunder, samtidigt som en expansion utan gränsdragningar riskerar att försvaga unionen. Därutöver har organiserad kriminalitet i form av t.ex. människosmuggling, narkotikahandel och penningtvätt växt inom EU, både i egen kapacitet och som finansiering av annan säkerhetshotande verksamhet.

Regimskiftet i Kina i samband med den 16:e partikongressen i november 2002 innebar ett generationsskifte och ett helt nytt persongalleri i det översta politiska maktskiktet. Hu Jintao efterträdde Jiang Zemin som kommunistpartiets partichef och förväntas att utses till landets president i mars 2003. Förändringarna i partitoppen var dock väntade, och endast smärre förändringar i Kinas politiska inriktning förväntas. I huvudsak kvarstår de politiska, ekonomiska och militära prioriteringarna. Däremot har en viss öppning skett för ekonomisk liberalisering, om än inom ramen för det rådande politiska systemet.

Energiförsörjning är ständigt en fråga av stor nationell vikt för de flesta länder, men världens sinande oljereserver - med kraftigt minskade tillgångar förutspådda redan från år 2010 - har förstärkt frågans strategiska betydelse. Samtidigt har osäkerheten ökat kring potentialen för global ekonomisk tillväxt. Aktiemarknaden har sviktat ordentligt och redovisningsskandaler som bland annat involverade teleoperatören Worldcom, ökade inte förtroendet för aktiemarknaden.

USA upphävde ABM-avtalet och det amerikanska missilförsvaret avancerade. Ryssland har befast sitt närmande till Väst, och har vid ett flertal tillfällen avstått från att kritisera USA i tidigare känsliga frågor för att underlätta ett närmare samarbete. USA har framför allt visat att man vill samarbeta närmare med Ryssland bilateralt vad gäller bekämpningen av massförstörelsevapen och terrorism. Gränssnittet mellan dessa två områden är prioriterat för USA. I synnerhet vill man undvika att terrorister får tillgång till klyvbart material för kärnvapenframställning. Uppmärksamheten kring NBC-terrorism har bestått under 2002, och befasts bl.a. av mindre tillslag av kemiska substanser samt förhörsuppgifter som pekar mot en tidig planering av en så kallad smutsig bomb, dvs. en sprängladdning som även sprider radioaktiv strålning. Inget som har framkommit under året har emellertid visat på att något attentat med massförstörelsevapeneffekt varit nära att realiseras.

Bombningarna i Afghanistan trappades ned i början av 2002, samtidigt som den amerikanske presidenten i sitt tal till nationen den 29 januari introducerade begreppet "ondskans axelmakter", vilket innefattade Irak, Nordkorea och Iran. Begreppet, som avser stater som utvecklar massförstörelsevapen och som USA ser som sina fiender, har blivit etablerat, om än inte i frånvaro av kritik, och är i dag en faktor i världspolitiken. Kritiska röster har menat att lanseringen av begreppet avleder uppmärksamheten från bekämpningen av al-Qaida, och att kopplingarna är otydliga såväl mellan dessa länder som mellan deras vilja att stödja terrorism, i synnerhet med massförstörelsevapen. USA har dock argumenterat att dessa tre länders regimer har brutit mot internationella spelregler under lång tid, och att det är nödvändigt att vidta åtgärder mot dem för att undanröja framtida massförstörelsevapenhot innan dessa kan förverkligas. Huruvida detta tänkande och agerande är förenligt med gällande internationell rätt, råder det delade meningar om.

Under 2002 har även spekulationerna kring ett USA-lett militärt angrepp på Irak vuxit allt starkare. Enligt USA är hotet från irakiska kemiska och biologiska stridsmedel, samt i framtiden eventuellt även kärnvapen, så allvarligt att man är beredd att tillgripa militära medel om Irak inte avrustar och efterlever relevanta FN-resolutioner. I november 2002 antog FN:s säkerhetsråd på amerikanskt initiativ FN-resolution 1441 i vilken det stipuleras att Irak måste göra en exakt, fullständig och uttömmande redogörelse för alla sina massförstörelsevapenprogram. Resolutionen ledde till att Irak åter gav FN:s vapeninspektörer för Irak, UN-MOVIC, möjlighet att utföra vapeninspektioner i landet. Om Irak inte efterlever säkerhetsrådets beslut väntar, enligt resolutionen, ”allvarliga konsekvenser”. Den hårdföra amerikanska Irakpolitiken har emellertid varit kontroversiell i stora delar av världen och det fanns i början av 2003 ännu inte någon enighet i FN:s säkerhetsråd kring frågans fortsatta hantering. I slutet av 2002 och början av 2003 inleddes en amerikansk och brittisk militär upprustning i Gulfregionen, vilket ytterligare förstärkte intrycket av ett överhängande krigshot i Irak.

I anslutning till det växande krigshotet i Irak fördes under året även en diskussion internationellt kring USA:s uppfattning att det kan bli aktuellt med militära angrepp i förebyggande syfte för att t.ex. undanröja hot om massförstörelsevapen. Kärnan i denna debatt har varit vad som definieras som en ”överhängande fara”, det vill säga under vilka omständigheter en stat har rätt att använda våld i självförsvar. Enligt vissa kan detta endast vara acceptabelt under ett förestående anfall, medan andra har ansett att det även kan ske i preventivt syfte. De flesta stater som har anslutit sig till den senare uppfattningen har dock ansett att ett FN-beslut måste ligga till grund för ett sådant agerande. USA har dock hävdat att det oavsett FN:s beslut måste finnas utrymme för att försvara sig mot ett hot också innan det har förverkligats, och att en stat har rätt att försvara sig i förebyggande, men också i avskräckande, syfte.

Världens blickar har under året också varit riktade mot den våldsamma utvecklingen i den israelisk-palestinska konflikten. En rad palestinska självmordsattentat, den kraftiga israeliska våldsanvändningen i bland annat Nablus och Jenin på Västbanken samt den palestinske ledaren Yassir Arafats husarrest i Ramallah hör till de händelser som har väckt uppmärksamhet under året. En

fredlig lösning på den långvariga konflikten har tyckts vara mer avlägsen än på mycket länge.

Den inre konflikten i Colombia har fortgått i det tysta. USA:s omfattande ekonomiska och militära stöd till landets regim har inte gett önskat resultat, då varken drogproduktionen eller den säkerhetspolitiska instabiliteten har minskat. I grannlandet Venezuela avsattes den demokratiskt valde presidenten Hugo Chávez i en militärkupp i april, men återinstallerades efter omfattande folkliga demonstrationer. Mot slutet av året väcktes emellertid nya avgångskrav via en långdragen oljestrejk.

I skuggan av USA:s pågående Irakkampanj har Nordkorea under 2002 kunnat inleda en officiell kärnvapensatsning. Den nordkoreanska regimens överlevnadsstrategi och främsta förhandlingskort har länge varit att framstå som farlig för omvärlden. Syftet med denna politik bedöms vara att få mat, ekonomiskt och teknologiskt bistånd i utbyte mot att begränsa utvecklingen av massförstörelsevapen. Varken USA eller någon annan stat vill eller kan i dagsläget anfälla Nordkorea militärt. Ekonomiska sanktioner har dessutom dåliga förutsättningar att påverka Nordkoreas nuvarande politik, eftersom landet redan är mycket isolerat. Enligt Nordkoreas ledare är landet i behov av kärnvapen som skydd mot USA:s hot om föregripande militära angrepp.

2002 började och slutade även med starka spänningar i konflikten mellan Indien och Pakistan. Denna konflikt var under försommaren så allvarlig att ett krigsutbrott betraktades som mycket nära.

Underrättelseverksamhet

I en värld präglad av osäkerhet, snabb utveckling och starka beroendeförhållanden är det naturligt och självklart att behovet av underrättelser är stort. Aktörer på den internationella arenan måste kontinuerligt orientera sig i relationerna till varandra vad gäller politiska, ekonomiska och militära förhållanden och avsikter. Underrättelseverksamhet bedrivs i syfte att identifiera såväl hot som möjligheter i god tid, för att kunna värna om och hävda de egna intressena i det internationella spelet. Det kan röra sig om att kartlägga en motståndares militära förmåga och avsikter, säkra en stats framtida energiförsörjning och strategiska betydelse, eller vinna fördelar på en hårt konkurrensutsatt marknad.

Den faktor som främst har påverkat underrättelseverksamheten under senare år är den teknologiska utvecklingen. Floran av aktörer, målen för informationsinhämtning, liksom själva förutsättningarna för att bedriva underrättelseverksamhet har i och med denna förändrats.

Teknologiska landvinningar med enorm ekonomisk och militär potential genererar intensiv konkurrens om patent, marknader och teknologisk överlägsenhet. Framstegen sker främst på den civila sidan, men teknologiutvecklingen har stor bäring även på försvarsområdet. Härvidlag är därför säkerhetspolitiska, teknologiska och ekonomiska intressen ofta nära sammanlänkade. I bedömningen av underrättelsehotet på det ekonomiska och teknologiska området blir traditionella hänsynstaganden, som mållandets militärstrategiska betydelse och geopolitiska läge, mindre relevanta. Andra aspekter, som landets internationella status i forsknings-, industri-, och exporthänsende, blir i stället viktigare.

Likaså aktualiserar den teknologiska utvecklingen nya underrättelseaktörer. På det ekonomiska och teknologiska området är icke-statliga aktörer i hög grad verksamma. Vidare kan stater, som är vänligt sinnade i andra avseenden, här ses bedriva aktiv underrättelseinhämtning. Att samverka förekommer mellan statliga och icke-statliga aktörer inom området bidrar ytterligare till komplexiteten.

Teknologiska landvinningar och kunskapssamhällets framväxt avspeglar sig, liksom hos företagen, i underrättelsetjänsternas verksamhet. Dagens underrättelseverksamhet formas av den kraftigt växande mängden information i världen samt den ökade tillgången till information via Internet och eterkommunikation. Möjligheterna att genom signalspaning, Internetspaning och dataintrång dolt hämta in såväl öppen som hemlig information har ökat. Flera underrättelsetjänster satsar i dag också på nischade utbildningar och personal med specialistkompetens. Parallellt med detta används emellertid fortfarande traditionella konspirativa metoder, såsom kodade meddelanden, agentvärvning och utpressning, i hög grad.

Under det gångna året har en rad internationella händelser präglat de stora underrättelseaktörerna och relationerna dem emellan. Det mest iögonfallande torde vara frånvaron av officiell kritik mellan världens stormakter. I den mån misstycke har uppstått, har kritik framförts i det tysta eller förmedlats i informella samtal.

Ryssland har visat att omorienteringen mot ett närmare samarbete med Europa och USA ligger tämligen fast, oavsett den fastslagna EU- och NATO-utvidgningen eller ABM-avtalets upphörande. Inom underrättelseområdet har samarbetet mellan Ryssland och USA främst handlat om att bekämpa spridning av massförstörelsevapen, samt i vis mån om terrorismbekämpning. USA och Kina har funnit en temporär intressegemenskap i kampen mot terrorism. I det internationella spelet kring Irak har det funnits skilda uppfattningar om i vilken mån USA bör dela med sig av sin underrättelseinformation och bevisbörligt till samarbetspartners och FN:s vapeninspektörer.

Sedan terrordåden i USA har nya allianser och intressegemenskaper bildats, men dessa samarbeten har också tydliga begränsningar. Underrättelsesamarbetet är extremt situationsanpassat, vilket innebär att den närmaste samarbetspartnern inom en operation samtidigt kan vara en stats motståndare i ett annat underrättelsesammanhang. Därmed har informationsutlämningen mellan stater fortsatt vara mycket selektiv när det handlar om känsliga uppgifter. Gränsdragningen för nya samarbeten har inte varit given, och olikheter i jurisdiktion och synen på mänskliga rättigheter har stundtals varit problematiska. Generellt har underrättelsetjänster visat en större riskvillighet och mer offensiv hållning under 2002, en tendens som även har återspeglats i ökade befogenheter för vissa tjänster.

Den USA-ledda kampanjen mot terrorism har medfört ett utökat underrättelsesamarbete inom vissa områden. Detta innebär emellertid inte minskade underrättelsebehov inom andra områden, där andra intressen är vägledande. Vidare har den utökade arbetsbördan hos många säkerhets- och underrättelsetjänster mötts av kraftiga resurstillskott. Hittills har Säpo inte heller kunnat se någon väsentlig omstyrning av den underrättelseverksamhet som bedrivs i Sverige. Detta är dock inte förvånande, då tidigare underrättelsebehov kvarstår. I den mån förändringar har skett handlar det i första hand om nya former av underrättelseverksamhet, som utförs med nya resurser, vid sidan om den tidigare verksamheten.

Terrorism

År 2002 var året efter historiens största terrorattentat, vilket har präglat en stor del av de händelser och skeenden som uppmärksammats internationellt under året. Spekulationer kring

terrornätverket al-Qaidas kapacitet, Usama bin Ladins tillstånd samt hur framgångsrikt kriget mot terrorismen egentligen varit, har varit omfattande. Men 2002 var inte bara ett år influerat av eftertanke kring terrorismens orsaker och verkan, det var också ett år då mer än 1 000 terrorattentat genomfördes världen över. Fortfarande utförs de flesta terrordåd med konventionella medel som sprängmedel, militära vapen och andra handeldvapen. Vad gäller terroraktörers potentiella förmåga att använda kemiska, biologiska och radiologiska vapen kvarstår bedömningen att antalet aktörer i världen med tillräckliga motiv är litet. Antalet aktörer som dessutom har teknisk och ekonomisk förmåga att genomföra storskaliga terrorattentat med hjälp av sådana vapen bedöms vara ännu mindre. Frågetecken existerar alltså kring al-Qaidas förmåga på detta område, vilket bör nämnas givet al-Qaidas dokumenterade ambitioner avseende framför allt biologiska och kemiska stridsmedel.

Självmordsbombning i
Tel Aviv.

Foto: Reuters/Pressens Bild

Självordsattentaten i USA har satt ett outplånligt avtryck i det internationella samfundets sätt att se på och tolka terrorism. Såväl al-Qaidas retorik och globala systemomstörtande målsättning som dess löst sammansatta och geografiskt utbredda nätverk har utmanat traditionella uppfattningar om terrororganisationers strukturer och tillvägagångssätt. Från att tidigare ha karaktäriserats av relativt små, hierarkiskt organiserade grupper med tydliga politiska krav, har den internationella terrorismen, via al-Qaidas framväxt, kommit att domineras av religiositet och informella nätverk med global räckvidd. Ett resultat av denna förändring är att det internationella samfundets kamp mot terrorism har fokuserats avsevärt under 2002 genom olika former av repressiva och preventiva åtgärder, bl.a. genom nationell och internationell lagstiftning samt bi- och multilaterala överenskommelser inom ramen för kampen mot terrorism.

Parallellt med den form av internationell terrorism som al-Qaida representerar, förekommer fortfarande terroraktörer enligt de traditionella kriterierna som nämnts ovan. Detta har inte minst blivit tydligt genom de attentat som utförts i Europa under föregående år. Den mest aktiva terrororganisationen inom EU under det gångna året var den baskiska separatiströrelsen ETA. Till de mest omfattande attentat gruppen utförde under 2002 hörde de fem bilbomber som briserade under två dagar i juni på olika platser i Spanien i samband med EU-toppmötet i Sevilla. Andra konflikthärdar i världen som genererat terrorism och som uppmärksammas under året i samband med terrorattentat är Tjetjenien efter att ett femtiotal tjetjenska separatiser tagit ca 700 åskådare som gisslan på Dubrovkateatern i Moskva 24 oktober; konflikten mellan Israel och det palestinska samhället och den våg av självordsattentat som en koalition av palestinska extremistgrupper genomfört under året; samt Kashmirkonflikten genom de attentat som utfördes av militanta islamister i samband med valet i den indiska delen av Kashmir i början av oktober.

Den 11 april utfördes ett självordsattentat mot Ghirbasynagogan på ön Djerba i Tunisien, som resulterade i 19 döda varav de flesta var tyska turister. Misstankar riktades relativt omgäende mot aktörer inom al-Qaida. På kort tid under oktober månad utfördes ytterligare fem attentat på olika platser i Indonesien, Filippinerna, Kuwait och Jemen. Däribland självordsattentatet mot den franska oljetankern Limburg utanför Jemens kust 6 oktober

– detta attentat hade för övrigt stora likheter med det attentat som al-Qaida utförde mot den amerikanska robotjagaren USS Cole i oktober 2000. Bombattentatet på Bali 12 oktober 2002 där den indonesiska militanta islamistiska gruppen Jemah Islamiyah pekades ut som ansvariga – en grupp med nära kopplingar till al-Qaida, avslutade denna serie attentat. Attentatet var det mest omfattande under 2002 med nästan 200 döda varav de flesta var australiensiska turister. Bland de döda fanns även fem svenska medborgare. Dessa fem attentat bidrog till spekulationer kring al-Qaidas status, kapacitet och att en eventuell kraftsamling skett från nätverkets sida i Sydostasien. Fokuseringen på Sydostasien kom sedermera att dämpas i och med självmordsattentatet mot ett hotell i den kenyanska kuststaden Mombasa 28 november 2002, och den i tid koordinerade men misslyckade beskjutningen av ett israeliskt charterflygplan med två luftvärnsrobotar i samma stad.

Den 12 november 2002 distribuerades ett kassetband på vilket Usama bin Ladin lovordade de attentat som utförts under senare tid, däribland attentatet på Bali och gisslandramat i Moskva. Efter noggranna analyser kunde amerikanska myndigheter konstatera att det med hög sannolikhet var Usama bin Ladins röst på bandet. På samma bandinspelning pekades tolv namngivna USA-allierade länder ut som framtida mål för terrorattentat. Bland dessa länder fanns inte Sverige med.

När det gäller kampen mot terrorism har det internationella samarbetet i syfte att förebygga konflikter som potentiellt kan generera terrorism, formaliserats genom säkerhetsrådets resolution 1373, antagen den 28 september 2001. Trots att implementeringstakten av denna resolution är ytterst ojämn mellan världens länder, utgör dokumentet ett ramverk för både kort- och långsiktiga åtgärder mot terrorism. En faktor som dock fortsätter att skapa problem är avsaknaden av en internationellt vedertagen definition av begreppet terrorism. Begreppsdiskussionen inom FN kring detta fenomen har inte lösts i och med händelserna den 11 september 2001. Däremot har EU:s medlemsländer enats om en gemensam definition av terrorism genom ett rambeslut om åtgärder mot terrorism, antaget i slutet av 2001. I detta beslut definieras terroristbrott som brott som begås i syfte att injaga allvarlig fruktan hos befolkningen, att otillbörligen tvinga offentliga organ eller internationella organisationer att utföra eller avstå från en viss handling eller att skada det grundläggande politiska och ekonomiska systemet i ett land.

En aspekt av kampen mot terrorism som har blivit tydlig under det gångna året är konflikten mellan mänskliga rättigheter, rättsäkerhet och kraven på effektivitet. Det väckte till exempel stor internationell uppmärksamhet när den man som gripits på flygplatsen i Västerås med ett skarpladdat vapen i handbagaget i augusti 2002 släpptes ur häktet då åklagare inte funnit någon grund för fortsatt häktning. Mannen dömdes för vapenbrott, men åklagaren kunde inte styrka att mannen planerade att kapa ett flygplan. Sveriges regering fick som konsekvens av detta ta emot kritik för att inte ta det internationella terrorhotet på allvar, trots att regeringen inte har någon möjlighet enligt svensk lag att blanda sig i utgången i en rättsprocess av detta slag.

Kampen mot terrorism är en internationell fråga men även om internationellt bindande konventioner och resolutioner finns på området, är det alltså i första hand nationell lagstiftning som anger vad respektive säkerhets- eller underrättelsetjänst kan företa för åtgärder. Förutom förhållandet med olika rättstraditioner finns det även skillnader i förvaltningstraditioner mellan olika stater. Detta påverkar bland annat vem som är högsta beslutsfattare i olika typer av ärenden relaterade till kampen mot terrorism. En sådan skillnad är att många säkerhets- och underrättelsetjänster i Europa lyder direkt under ett departement med en minister som beslutande i operativa frågor. Andra länder, däribland Sverige, har en annan tradition med myndigheter som är helt fristående från påverkan från departementen i enskilda ärenden. Däremot utfärdas generella regler och riktlinjer för varje myndighet genom det årliga regleringsbrevet som undertecknas på regeringens vägnar av ansvarig fackminister.

En konsekvens av kampen mot terrorism är att ett stort antal personer, misstänkta al-Qaida medlemmar, inklusive en svensk medborgare, hålls i förvar av amerikanska myndigheter i Guantanamo Bay på Kuba. Det är oklart vilket tidsperspektiv de amerikanska myndigheterna har i denna fråga.

Politisk extremism i omvärlden

Politisk extremism definieras olika beroende på betraktare och sammanhang. Gemensamt för de flesta definitioner är emellertid att de innefattar krav på att det politiska innehållet avviker starkt från etablerade uppfattningar. Vidare är valet av metoder – lagliga, olagliga eller bådadera – av central betydelse för hur

omgivningen reagerar. Politiska extremister kan verka i såväl parlamentariska som utomparlamentariska miljöer, med eller utan sanktionering av våld. Gemensamt för de olika typer av politisk extremism som Säpo arbetar mot är emellertid att olagliga metoder tillämpas för att nå egen politisk vinning.

I större eller mindre omfattning existerar politisk extremism i de flesta av världens hörn, men den tar sig olika uttryck beroende på sammanhang. Faktorer som påverkar detta är bland annat ekonomiska och sociala orättvisor, arbetslöshet, statsskick och politiska strömningar i landet. Den politiska extremism som förekommer i Sverige domineras tydligt av vit makt-miljön och olika autonoma nätverk.

Inom den internationella vit maktmiljön har William Pierces död väckt stor uppmärksamhet under det gångna året. Pierce var ledare för National Alliance, den största amerikanska vit maktorganisationen, och är författare till flera böcker som har varit viktiga ideologiska inspirationskällor för vit makt-miljön. Tack vare Pierces internationella nätverk har dödsfallet uppmärksamats även utanför de amerikanska gränserna.

Efter den framgång som högerextrema och extremnationalistiska partier haft i Europa under flera år framträder nu en mer varierad bild. För det österrikiska Frihetspartiet innebar parlamentsvalet den 24 november 2002 ett stort nederlag. Andelen röster rasade till 10 procent, jämfört med de 27 procent som partiet fick i valet 1999. I Nederländerna rönt det högerpopulistiska partiet PFL stor uppmärksamhet då partiledaren Pim Fortuyn mördades i slutskedet av valrörelsen. Partiet blev det tredje största i valet i juni 2002, men dess stöd rasade under hösten, och den koalitionsregering som partiet ingick i bröt samman. Den största framgången för ett högerextremt parti under året nåddes i det franska presidentvalet då Jean Marie Le Pen, ledare för Nationella Fronten, fick drygt 17 procent av rösterna. I den avgörande valomgången förlorade dock Le Pen stort mot sittande president Jaques Chirac.

Det svenska parti som närmast kan jämföras med de europeiska högerextrema partierna är Sverigedemokraterna. Med drygt 76 000 röster i riksdagsvalet 2002 gjorde Sverigedemokraterna sitt bästa val hittills. Fortfarande är partiet dock långt ifrån en plats i den svenska riksdagen. Utvecklingen inom vit makt-miljön kan gynnas av ett ökat inflytande för högerextrema partier så tillvida att deras budskap vinner legitimitet och nyrekryteringen

underlättas. Å andra sidan är en motsatt utveckling tänkbar, att vit makt-miljöns rekrytering försvåras då de tvingas konkurrera med de högerextrema partierna om anhängare.

Inte heller för brottsutvecklingen avseende hatbrott finns någon tydlig internationell tendens. Till skillnad från Sverige rapporterade flera länder under år 2002 ett ökande antal rasistiska brott. I vissa fall har detta tolkats som att terrorattentaten den 11 september lett till en ökad främlingsfientlighet. Bland annat presenterade FBI i oktober en rapport där antalet hatbrott med muslimska offer uppgavs ha ökat kraftigt under år 2001 jämfört med året innan. Fortfarande utgörs dock en majoritet av hatbrotten i USA av antisemitiska och rasistiska brott som inte riktas specifikt mot muslimer. I Storbritannien riktades under 2002 ett flertal attentat mot moskéer. Ryssland rapporterade om ett ökat antal rasistiska brott, varav flera tillfällen då sprängladdningar försetts med antisemitiska slagord och symboler, och sedan exploderat när människor försökt flytta på dem. I Frankrike anmäldes under första halvåret 2002 ett kraftigt ökat antal brott riktade mot det judiska samfundet. En bidragande förklaring till antisemitiska och andra rasistiska tendenser kan vara att de återspeglar konflikter i omvärlden och hur dessa skildras i massmedia. Exempelvis sammanföll ökningen av antisemitiska attentat i Frankrike med en upptrappning i Mellanösternkonflikten.

Förutom den kränkning som ett hatbrott innebär för offret kan dessa brott också leda till kraftiga och våldsamma motreaktioner från de minoritetsgrupper som riskerar att drabbas. Ett exempel är de omfattande upplopp i belgiska Antwerpen som bröt ut i november efter att en muslimsk man mördats. Upploppen leddes av en muslimsk organisation som kallar sig Arab European League, och vars företrädare hävdade att mordet hade rasistiska förtecken. Även den belgiska polisen anklagades för rasism. Drygt 160 personer greps under de våldsamma konfrontationerna mellan demonstranter och polis.

Även den autonoma miljön genomför ofta anti-rasistiska protester som motreaktion på enskilda hatbrott eller ökad aktivitet från högerextrema grupper. Vad gäller demonstrationerna mot kapitalism och globalisering under finansiella och politiska toppmöten har protesterna år 2002 genomförts under betydligt fredligare former än tidigare. Vid både Världsbankens möte i Oslo och EU-toppmötet i Köpenhamn uteblev den våldsamma utveckling som

många befarat och protesterna dominerades istället av fredliga demonstrationer. Den anti-globaliseringsrörelse som den autonoma miljön är en del av har under året präglats av en diskussion kring våldsanvändning. Efter de våldsamma konfrontationerna under bland annat EU-toppmötet i Göteborg och G8-mötet i Genua under 2001 har från de mindre radikala delarna av anti-globaliseringsrörelsen ofta framförts att de inte vill sammankopplas med våldsanvändarna.

Motdemonstranter drabbar samman med polisen då man försökt stoppa Sverigedemokraterna som demonstrerade i Göteborg.
Foto: Kamerareportage/
Pressens Bild

En fortsatt viktig tendens inom anti-globaliseringsrörelsen är att egna internationella möten samlar ett stort antal deltagare från olika sociala och politiska rörelser. I februari samlades drygt 60 000 personer i Porto Alegre i Brasilien för den andra upplagan av World Social Forum. Temat för forumet var "En ny värld är

möjlig”, vilket innefattade diskussioner kring bland annat globaliseringsmotstånd och ökat folkligt inflytande i internationella beslutsprocesser. Under mötet föddes också idén till ett motsvarande europeiskt arrangemang, vilket ägde rum i Florens i november månad. Flera andra liknande möten har anordnats under året, bland annat inom nätverket Peoples Global Action. Under de sociala fora som har ägt rum har klyftan mellan ickevåldsanhängare och de mer radikala grenarna av rörelsen åskådliggjorts, och många radikala grupper har valt att ställa sig utanför dessa fora. En svårighet som anti-globaliseringsrörelsen har framför sig är sannolikt att hitta den minsta gemensamma nämnare som förenar det mycket breda spektra av olika grupper som deltagit i dialogen.

Samhällets sårbarhet

Samhällets sårbarhet har blivit allt tydligare i samband med de senaste årens terrorhot och terrordåd. Det är omöjligt för ett samhälle att skydda sig mot alla slags hot. Vad man kan göra är snarare att bygga upp samhällets immunförsvar mot en flora av hot efter bästa förmåga. Vissa risker måste medborgarna fortsätta att leva med, medan andra hot kan motverkas i hög grad. Detta är ofta en balansräkning mellan kostnad, risk och effektivitet. I hög grad handlar det också om att utveckla tidiga varningssystem och att bygga upp kapaciteten att hantera ett hot i ett tidigt stadium.

Informationsteknik och datanätverk har kommit att bli samhällets nervsystem, och all samhällsviktig infrastruktur bygger i dag på ett tillförlitligt IT-stöd. Exempel på kritiska infrastrukturer är data- och telekommunikationer, el-, bränsle- och vattenförsörjning, flyg- och järnvägsledning, betalningssystem samt statlig och kommunal förvaltning. IT-systemens komplexitet och sårbarhet utgör i dag alla välutvecklade samhällens tekniska akilleshäl. Beroendet mellan och komplexiteten i olika system har också ökat, vilket medför att problem inom en sektor kan få återverkningar i andra.

De problem som kan relateras till teknik och dess utveckling handlar i första hand om en tilltagande sårbarhet, och i andra hand om en förhöjd hotbild. I takt med att alltmer information överförs via mobila kommunikationsmedel ökar också sårbarheten, vilket under 2002 synliggjordes i samband med en ökad användning av trådlösa nätverk. Hotbilden har därutöver höjts i viss mån till följd

av att såväl enskilda personer, grupper och organisationer, som företag och stater har visat ett ökat intresse och förmåga att utföra psykologiska och elektroniska informationsoperationer. Det råder emellertid en stor variation mellan dessa aktörers hotkapacitet och inriktning. Därutöver finns det i dag anledning att beakta olika former av kombinerade hot som kan komma att aktualiseras.

En tydlig trend i nya tekniska lösningar är att data- och teletrafiken kopplas samman och i högre grad överförs i trådlösa nätverk, vilket medför en ökad sårbarhet för avlyssning och missbruk av systemen. Denna risk kan dock reduceras betydligt med relativt enkla medel, om lämpliga skyddsmekanismer och starkt krypto används. I dag står emellertid 60-70 procent av alla trådlösa datanätverk i Stockholm vidöppna för avlyssning, vilket fler än statliga myndigheter har kommit att uppmärksamma. I USA har samma fenomen givit upphov till att FBI åker runt och varnar företag och myndigheter som, oftast till följd av bristande kunskap, använder helt oskyddade trådlösa datanätverk. I Sverige går dock all teknik och lagstiftning mot en utveckling där allt högre krav ställs på användaren att skydda sig.

I teorin finns i princip obegränsade möjligheter att paralysera ett samhälle under en kortare tid, eller att utnyttja andras tekniska sårbarhet för olika former av illegal verksamhet. I praktiken är emellertid hotbilden betydligt mer begränsad, då få aktörer har både avsikt och förmåga att förverkliga de teoretiska möjligheterna av mer allvarlig karaktär. Den tekniska sårbarheten är emellertid en viktig faktor att i dag väga in i alla de hotbilder som beaktas, i såväl små som stora sammanhang. Till exempel kan ofta betydande risker accepteras i samband med privat e-post, medan i princip inga risker är godtagbara inom kommunikation för militär ordergivning.

I teknikutvecklingen får säkerhetstänkandet ofta stå tillbaka till förmån för nya tekniska möjligheter. Att detta kan få kostsamma effekter brukar inte beaktas förrän en allvarlig incident redan har skett. Reaktionen blir ofta ett överdrivet säkerhetstänkande kring just den svaga punkt som blivit uppenbar för en period, medan andra sårbarheter blir kvar utan åtgärd. Ett problem i detta sammanhang är emellertid att en teknisk sårbarhet ofta kan utnyttjas under lång tid och åsamka stor skada, innan eller utan att aktiviteten uppdagas. T.ex. kan ett företag efter ett inbrottsförsök investera stora summor pengar på larmsystem och vaktbolag, men gå i

konkurs utan att inse att anledningen var att huvudkonkurrenten hade fått tag på all kritisk information via sofistikerade dataintrång. En positiv utveckling skulle därför vara om säkerhetstänkandet kunde bli mer balanserat - både i rum och över tid.

Före den 11 september 2001 var flygsäkerheten i många avseenden undermålig. Efter detta datum har den dock förstärkts avsevärt. Resurskrävande och allomfattande säkerhetsrutiner hör numera till vardagen inom flygbranschen. På samma sätt har säkerheten ökat betydligt inom alla delar av transportsektorn. En stor del av detta ökade säkerhetstänkande har varit av godo, men vissa åtgärder har kostat enorma summor utan att ge någon märkbar säkerhetsförbättring. Det finns en gräns för när kostnaden blir högre än marginalnyttan. Eventuellt är förslaget om personliga biljetter på tåg ett sådant exempel. I andra fall kan dessutom själva säkerhetsåtgärderna utgöra en större säkerhetsrisk än frånvaron av dem. Bland annat har det diskuterats huruvida beväpnade vakter ombord på flygplan ökar eller minskar passagerarnas säkerhet.

Oväntade säkerhetshot från tidigare okända aktörer har alltid varit och kommer alltid att vara en svårlöst säkerhetsproblematik. Den hemmagjorda bomb som utlöstes i ett köpcentrum i Finland i oktober 2002 är ett exempel på detta. Fem personer dödades och ett åttiotal skadades, till följd av en frustrerad yngling som tidigare varken varit våldsam eller kriminell. Den bilskytt, som dödade tio personer och skadade ytterligare tre personer i Washingtons omnejd under mitten av oktober 2002, är ett annat exempel. Rånförsöket av en asylsökande från Ukraina på Stockholms centralstation den 28 december är ett tredje exempel. Denna form av säkerhetshot kommer alltid att existera, emellertid är oftast den samhällliga skadan av begränsad karaktär även om priset för enskilda individer kan bli mycket högt.

Internationellt tycks det finnas stor variation mellan vilka risker olika stater och samhällen accepterar. Vad som betraktas som en acceptabel hotbild i ett land, kan vara otänkbar i ett annat. Skillnader i ekonomi, teknologisk nivå, historia, regimform och individsyn präglar denna syn och påverkar därmed olika länders säkerhetsstrategi. I fall av stora skillnader kan emellertid det nödvändiga internationella samspelet bli påfrestande för samtliga inblandade parter, vilket länder som USA, Iran, Israel, Nordkorea och Irak har fått erfara under det år som varit.

Generellt kan konstateras att individansvaret har ökat markant med den senaste tidens samhällsutveckling, då företags, myndigheters och organisationers säkerhet har blivit avhängig de anställdas säkerhetstänkande. Varje medarbetare behöver därför insikt om olika rutiners betydelse och funktion. Ungefär hälften av alla IT-relaterade brott som sker skulle till exempel ha förhindrats om befintliga säkerhetssystem hade tillämpats som avsett, dvs. om brandväggar, lösenord etc. hade hanterats på rätt sätt. Detta är bara ett exempel av många på hur ett bättre helhetstänkande kan höja de flestas säkerhetströskel markant – med relativt små insatser. Den främsta utmaningen handlar om att anpassa den tidigare säkerhetsmedvetenheten till dagens tekniska, mobila och internationella kontext.

Misstänkta spioner häktade

STOCKHOLM: En av de Ericsson-anställda häktades i går för grovt spioneri, två andra för industrispionage.

– Riktiga beslut, sa chefsåklagaren.

■ Vid häktningsförhandlingarna i Stockholms tingsrätt i går. En av de anställda häktades på sannolika skäl misstänkt för grovt spioneri. För de andra två var det samma starka misstanke, sannolika skäl, men rätten stannade vid företagsspionage.

Chefsåklagare Tomas Lind-

rar. De tre visade sig inte heller när medierna släpptes in för att höra besluten. Åklagare och försvarsadvokater får inte avslöja vad som sattes i stiftelse.

Te gå i militär beklagarna. Na. M det maknaget.

– Man kan inte nu säga att det inte kan ha gått vidare till andra, säger Tomas Lindstrand.

möte med kabinetssekreterare Hans Dahlgren på måndag.

Det har gjorts stora beslag i utredningen. Men arbetet är komplicerat, med många tekniska detaljer.

Som resultat av en förundersökning greps i november 2002 tre personer misstänkta för grovt spioneri respektive grovt företagsspionage. I samband med ingripandet förklarades två utländska diplomater persona non grata.

under på att det som skett varit till men för landets säkerhet.

– Det är åklagaren som påstår det, säger Ola Salomonsson.

Åklagare Bengt Söderström

ningarna var C. Hans advokat Per Stadig var mer bestämd än de andra när rätten var klar.

– Min klient borde ha blivit släppt. Det har inte kommit som på sannolika skäl uttänkt han är skyldig till honom.

Ericsson-anställda kontakter med arbetsplatser. De är dragna i polisens nät i Ericssons egen.

– Vi vill vara tydliga på att de inte är misstänkta för brott i nuläget, men väl för att ha brutit mot våra interna regler, säger Henry Stenson, informationsdirektör på Ericsson till TT.

Kontraspionage

Kontraspionaget har till uppgift att förebygga och avslöja spioneri och olovlig underrättelseverksamhet i Sverige eller mot svenska intressen. I olovlig underrättelseverksamhet inbegrips även flyktingspionage. Kontraspionaget har därutöver det övergripande ansvaret för Säpo:s icke-spridningsarbete avseende massförstörelsevapen. Denna verksamhet bedrivs i nära samarbete med andra verksamhetsgrenar och redovisas därför i ett särskilt avsnitt.

Under 2002 har Säpo fortsatt sin verksamhet för att avbryta och förhindra andra staters underrättelseaktiviteter i landet. Det generella underrättelsehotet gentemot Sverige och svenska intressen bedöms vara oförändrat i jämförelse med föregående år. En viss fara föreligger emellertid för att utländska underrättelsetjänster i samband med internationella samarbeten i kampen mot terrorism utnyttjar möjligheten att inhämta underrättelser inom andra områden, och i andra syften än att bekämpa den globala terrorismen.

Säpo har konstaterat att ett betydande antal statliga underrättelseorganisationer har bedrivit verksamhet i Sverige under det gångna året. Åtminstone ett femtontal stater har personer med underrättelseuppdrag stationerade i landet. Bland de underrättelseaktörer som förekommer i Sverige finns både officiellt anmäld personal, stationerad på ambassader och på andra officiella representationer, och icke officiellt anmäld personal, som exempelvis arbetar under täckbefattning. Vidare finns det ytterligare ett antal stater med underrättelsepersonal som regelbundet reser till Sverige för att utföra uppdrag. Efter terrorattackerna den 11 september 2001 har stora resurser inom Säpo omprioriterats till området kontraterrorism. Detta har uppmärksammats av underrättelsetjänster med intressen i Sverige och kontraspionaget har noterat en påtaglig ökning av aktiv underrättelseinhämtning. Andra länders forskningsinstitut, företag, delegationsbesök och dissidentkretsar är exempel på områden där en underrättelseaktör under täckbefattning eller falsk identitet arbetar via legala eller illegala kanaler. Såväl legala som illegala inhämtningsmetoder tar olika former beroende på främmande stats behov och intresseområden,

svenska förutsättningar samt den specifika underrättelsetjänstens arbetsmetoder, resurser och kompetens.

De behovsstyrda intresseområden som rör Sverige kan indelas översiktligt i politisk, försvarsrelaterad respektive vetenskaplig, teknologisk och ekonomisk underrättelseverksamhet. Den politiska underrättelseverksamhet som bedrivs i Sverige i dag är främst inriktad mot informationsinhämtning av säkerhets- och utrikespolitiska frågor. Vidare sker politisk underrättelseverksamhet riktad mot tredje land och mot oppositionella flyktingar och organisationer. Utländska underrättelsetjänsters flyktingspionage och andra kartläggningförsök av oppositionella innebär ytterst en allvarlig kränkning av Sveriges politiska integritet och kan få långtgående konsekvenser för personer, grupper och organisationer i landet. Gränssnittet av vetenskaplig, teknologisk och ekonomisk underrättelseverksamhet har till synes flest utövare och variation i nationalitet i Sverige, vilket är naturligt mot Sveriges globala ställning i olika frågor.

Utländsk ekonomisk och teknologisk underrättelseverksamhet går ofta hand i hand och det är inte ovanligt att teknologisk underrättelseinhämtning för militära ändamål även används för att skapa ekonomiska fördelar. Försvarsrelaterad underrättelseinhämtning flyter således i hög grad in i den ekonomiska och teknologiska inhämtningen, medan renodlade militära underrättelser inte längre har lika hög prioritet. Forskning inom bioteknik, materiallära, optronik, datafusion och dylik högteknologi kan vara viktiga inhämtningsområden för ett land som vill bibehålla och förstärka sin militära förmåga. Informationsövertag, kompetens av strategisk vikt för ett lands utveckling, spetsteknologi och konkurrenskraft är de övergripande målen för större delen av den underrättelseaktivitet som bedrivs i Sverige i syfte att optimera främmande lands intressen.

Underrättelseverksamhet styrs av behov som fastställs av främmande lands politiska beslutsfattare och underrättelsetjänster är således de verktyg som har till uppgift att hämta in den beställda informationen i respektive målland. Olika underrättelsetjänster arbetar med skilda metoder (modus) för att inhämta underrättelser. Tillämpningen av legala och illegala metoder varierar mellan olika kategorier av underrättelsepersonal och för många handlar det om en kombination. Legal inhämtningsmetoder, vilka står för merparten av den underrättelseinhämtning som sker i Sverige,

innebär främst insamling av öppen information via källor som Internet, massmedia och öppna kontakter med personer inom myndigheter och företag. Med illegala inhämtningsmetoder menas främst sådana metoder som leder till spioneri, olovlig underrättelseverksamhet och företagsspioneri.

Klassisk konspirativ och illegal underrättelseverksamhet förekommer i Sverige och bedrivs exempelvis med hjälp av mänskliga källor (agenter), eftersom detta fortfarande är ett effektivt sätt att förvärva känslig information. Tänkbara nyckelpersoner studeras (målsöks) ingående varefter närmanden och värvningsförsök sker, ofta med en förevändning tänkt att inte väcka misstanke om kontaktens egentliga anledning. Vissa underrättelsetjänster arbetar främst genom svenska källor medan andra kan föredra att anlita landsmän eller före detta landsmän, boende eller arbetande i Sverige. Modus kan också variera från kortsiktig och specifik till mer långsiktig och bred inhämtning av underrättelser. Den så kallade mosaikmetoden, då man pusslar ihop informationsfragment från öppna och hemliga källor, kan mycket väl bilda en avslöjande helhet som röjer information normalt placerad under sekretess. Det finns underrättelsetjänster som systematiserat detta på ett sätt att ett nätverk av landets gäststudenter och forskare är en viktig informationskanal i detta pussel av information. Eftersom mänskliga källor är av stor vikt för all underrättelseverksamhet, försöker underrättelseofficerare ofta närma sig för deras ändamål lämpliga politiker, personal inom försvaret, departementstjänstemän, företagsledare, produktutvecklare, forskare, registerhanterare och andra bärare av attraktiv information.

Utöver mänskliga källor används i allt högre grad tekniska hjälpmedel för att inhämta material, både i legal och illegal underrättelseverksamhet. Åtskilliga underrättelsetjänster satsar i dag stora resurser på att förbättra sin tekniska inhämtningskapacitet, och metoder som signalspaning, dataintrång och Internetavlyssning blir allt svårare att värja sig emot. Signalspaningsshotet riktar sig framför allt mot icke-krypterad eller otillräckligt krypterad information som överförs via internationella tele- och dataförbindelser. Även mobiltelefontrafik och personsökare är sårbara kommunikationsmedel. För att arbeta effektivt med teknisk inhämtning krävs dock avancerad signalupptagning, kryptoforcering och automatiserad informationsselektering, vilket kräver stora resurser. Den mest produktiva arbetsmetoden för en underrättelsetjänst i

dag torde vara en kombination av klassiska och tekniska underrättelsemetoder.

För att bemöta den underrättelseverksamhet som sker bedriver Säpo en omfattande förebyggande verksamhet och vidtar aktivt åtgärder för att avbryta och förhindra pågående underrättelseaktivitet mot Sverige och svenska intressen. En av kontraspionagens primära arbetsuppgifter är att i förekommande fall avbryta konspirativa kontakter mellan underrättelseaktörer och informationsbärare innan dessa kontakter leder till spioneri eller annat brott. Stora delar av kontraspionagens förebyggande verksamhet består av att öka medvetenheten inom totalförsvaret, andra myndigheter och svenska företag om underrättelseverksamhetens risker i syfte att uppnå en förbättrad beredskap.

Under 2002 har kontraspionageverksamheten bland annat varit delaktig i följande utredningar;

- En person med underrättelseuppdrag ombads lämna landet efter att ha bedrivit verksamhet som ej föll inom ramen för hans officiella åtaganden som representant för en främmande stat. Mannen hade gjort sig skyldig till upprepade överträdelser av svenska exportbestämmelser i sin strävan att införskaffa produkter med militär applikation eller med dubbla användningsområden.
- I ett fall som utretts under året konstaterades att en svensk medborgare överlämnat information belagd med utrikes- och försvarssekretess till en annan stats underrättelsetjänst. Säpo kunde emellertid avbryta verksamheten innan Sveriges säkerhet åsamkats allvarlig skada.
- Säpo har under 2002 bedrivit en utredning i Malmö där en person inledningsvis var misstänkt för grov obehörig befattning med hemlig uppgift samt egenmäktighet vid förhandling med främmande makt. Vid husrannsakan utökades misstankarna och personen dömdes senare till ett års fängelse för andra brott, men friades från åtal rörande brott mot lagen om krigsmateriel och grov obehörig befattning med hemlig uppgift. Åklagaren har överklagat domen beträffande brott mot lagen om krigsmateriel och förundersökning avseende egenmäktighet vid förhandling med främmande makt kvarstår.

- Som resultat av en förundersökning greps i november 2002 tre personer. En person är på sannolika skäl misstänkt för grovt spioneri alternativt grovt företagsspioneri, medan de övriga två, på sannolika skäl är misstänkta för grovt företagsspioneri. Den häktade huvudmannen är misstänkt för att ha lämnat ut hemliga dokument från det svenska företaget Ericsson till en utländsk underrättelsetjänst. I samband med ingripandet förklarades två utländska diplomater persona non grata.

Icke-spridning av massförstörelsevapen

Säkerhetspolisen har ett ansvar för att, via leverantörsledet, förebygga och utreda handel med produkter som kan misstänkas vara avsedda för framställning av massförstörelsevapen, samt att förhindra underrättelseverksamhet som syftar till att stödja dylik verksamhet. Med massförstörelsevapen menas främst kärnvapen, biologiska och kemiska stridsmedel (NBC) samt missilteknologi. Säpo har också ett indirekt ansvar att förhindra att aktörer som följs i den övriga verksamheten (terrorister, extremister, agenter, m.fl.) bryter mot lagen om spridande av smitta eller gift, planlägger mord, sabotage, allmän fara, ödeläggelse, etc. med NBC-ämnena. Därutöver har Säpo ett sammankallande ansvar för viss myndighetsöverskridande verksamhet inom området.

Sverige ligger långt framme inom många teknologiska områden som rör produkter med dubbla användningsområden, dvs. produkter som kan användas till produktion av massförstörelsevapen men som ursprungligen har producerats i annat syfte. Säpo har uppmärksammat att ett antal stater som har ambitionen att utveckla massförstörelsevapen har försökt införskaffa sådana produkter i Sverige. Efter terrorattentaten i USA den 11 september 2001 har det också skett en ökad fokusering på ickestatliga aktörer som kan misstänkas ha ambition att framställa den här typen av vapen.

Säpo har vidare sett ett ökat antal inköp av produkter som ligger precis under exportkontrollgränsen, vilket tyder på att ambitionsländer blir allt skickligare i att uppgradera produkter för sina massförstörelsevapenprogram. Vissa aktörer har upprättat täckföretag för att komma över den önskade teknologin. Andra anlitar mindre svenska företag för inköp eller sänder delegationer att besöka företag och samla in information. Kartläggning och inköp av produkter med användningsområden inom massförstörelsevapenproduktion sker allt oftare via Internet och genom ökad samverkan mellan stater med program för massförstörelsevapen, något som kräver ännu större engagemang från Säpo:s sida.

Under 2002 kunde konstateras att en utländsk beskickning i Stockholm vidtog åtgärder för att dolt kunna exportera varor som belagts med svenskt exportförbud. En bulvan i Sverige skulle köpa och smuggla den aktuella utrustningen via ett tredje land innan den nådde sitt mål. Bulvanföretaget som användes i det här fallet var ett export-importföretag som vanligtvis ägnar sig åt handel

med helt andra produkter. Slut användaren kan kopplas samman med landets program för massförstörelsevapen. Säkerhetspolisen kunde avbryta leveransen innan produkterna lämnade landet.

Gisslandramat på teatern
i Moskva oktober 2002 är
över.

Foto: Preessens Bild

Kontraterrorism

Kontraterrorismroteln har till uppgift att bekämpa internationell terrorism samt att förebygga och avslöja flyktingspionage och annan förföljelse av utlänningar i Sverige från regimer eller organisationer i andra länder som förknippas med politiskt motiverat våld. I uppgiften ingår också att göra analyser av hot som riktas mot skyddspersoner och statsbesök eller liknande händelser och vidta därav föranledda åtgärder.

Inom ramen för det internationella samarbete som Sverige har anslutit sig till i kampen mot terrorism skall våldsdåd med utländska politiska motiv förebyggas, oavsett om dessa avses att utföras i Sverige eller utomlands. I detta avseende styrs Säkerhetspolisens verksamhet bland annat av FN:s resolution 1269 som behandlar åtgärder för bekämpandet av internationell terrorism. I denna resolution står att de länder som undertecknat resolutionen är skyldiga att samarbeta för att ställa terrorister inför rätta och att utbyta information så att terrordåd kan förhindras. Vidare behandlar resolutionen vikten av att förhindra att medlemsländerna utgör så kallade safe havens, dvs. skyddade zoner där terrorister kan etablera baser för genomförande av såväl nationella som internationella attacker. I detta ingår också att samarbeta för att inte terrorister under falsk identitet får asyl i något av de anslutna länderna. Säkerhetspolisens arbete styrs även av UN Convention for the Suppression of Financing of Terrorism som Sverige undertecknade den 15 oktober 2001.

Inom terrorismbekämpningen har det under 2002 varit prioriterat att avslöja andra länders regimstyrda nätverk av agenter här i landet och utreda huruvida dessa nätverk kan förknippas med terrorism. Uppgiften för sådana agenter är att på plats stödja aktioner eller attentat för sin regims räkning och att kontrollera ledande oppositionella personer som bedöms utgöra ett hot mot regimen i fråga. Under 2002 har sådan verksamhet kunnat bekräftats vid ett antal tillfällen. Detta har medfört att Säpo ingripit och avbrutit utländska underrättelsetjänsters kartläggning av oppositionella flyktingar och organisationer.

Ett viktigt inslag i den förebyggande terrorismbekämpningen är att verka för att utländska medborgare som är aktiva i organisationer som utövar politiskt motiverat våld skall avvisas eller utvisas från Sverige. Detta sker bland annat genom yttranden till Migrationsverket över asylansökningar. Migrationsverket, utlänningsnämnden och regeringen begär vidare yttranden av Säpo i ärenden rörande uppehållstillstånd. Säpo yttrar sig till dessa instanser även i medborgarskapsärenden. Säpo:s arbete avseende tillståndsärenden har under 2002 föranlett att Sverige avvisat ett antal personer då det framkommit att dessa har verkat för terroristorganisationer.

Under 2002 har mängden medborgarskapsärenden ökat markant. Sveriges inträde i Schengensamarbetet i mars 2001 har medfört att en stor mängd ärenden tillsändes Säpo för remiss. Under 2002 har Säpo yttrat sig i mer än 5 000 sådana ärenden.

Säpo svarar också för analyser av hot som riktas mot framför allt enskilda personer men också mot institutioner av olika slag. Dessa analyser utgör grund inte bara för Säpo:s utan också för andra polismyndigheters skyddsinsatser.

Den generellt rådande hotbilden mot den centrala statsledningen och kungafamiljen följs kontinuerligt. Vidare genomförs generella analyser av hotbilden mot EU:s och vissa främmande staters intressen i Sverige. Totalt har 22 sådana generella hotbilda-bedomningar genomförts under året. Till detta kommer cirka 160 taktiska hotbildsanalyser som tagits fram med anledning av särskilda händelser eller omständigheter. Som exempel på sådana kan nämnas gästande statsbesök, svenska besök i utlandet, större konferenser och idrottsevenemang.

Säpo har sedan tidigt 1990-tal uppmärksammat personer bosatta i Sverige som har koppling till det islamistiska terrornätverket al-Qaida. Bland sympatisörer och anhängare till al-Qaida i Sverige förekommer dels de som har nära kontakt med personer i centrala positioner inom nätverket, dels de som endast har viss kontakt med meningsfränder internationellt. Personer bosatta i Sverige har under 1990-talet företagit resor till Afghanistan och utbildat sig i al-Qaidas träningsläger för den väpnade kampen. Bland dessa personer finns individer med ursprung från Nordafrika och Afrikas horn. Vad gäller aktiva anhängare i Sverige bör det nämnas att mörkertalet sannolikt är stort. Genom kartläggningen av al-Qaida-anhängare i Sverige uppmärksammas regelbundet

individer som tidigare inte tilldragit sig Säpo:s uppmärksamhet. Eftersom gränsen mellan sympatisör och aktiv anhängare oftast är oklar, och graden av engagemang påverkas av såväl de redan aktiva anhängarna som den internationella händelseutvecklingen, är kartläggningen av dessa individer av stor vikt för bedömningen av nätverkets omfattning i Sverige.

Att al-Qaidas ambition och avsikt är att genomföra attentat mot amerikanska, brittiska och israeliska mål är väl dokumenterat. Dessa stater och deras intressen utgör således enligt den retorik som används inom nätverket potentiella mål oavsett var i världen de är belägna. Det finns för närvarande inga uppgifter som talar för att al-Qaida har för avsikt att genomföra attentat mot Sverige eller svenska intressen. Det kan dock inte uteslutas att amerikanska, brittiska och israeliska intressen i Sverige kan utgöra mål för anhängare till nätverket. Säpo:s bedömning är att al-Qaidas förmåga att planera, koordinera och genomföra attacker fortfarande är hög då ett stort antal centrala ledare ännu är på fri fot. Säpo har också kunnat konstatera en ökad rekrytering till det islamistiska nätverket efter den 11 september 2001. Ett eventuellt angrepp mot Irak från USA och dess allierade kan komma att öka antalet sympatisörer ytterligare.

I Sverige finns även medlemmar och sympatisörer till andra organisationer och grupperingar som i sina respektive hemländer samt internationellt bedriver verksamhet som kan definieras som terrorism. Dessa personers aktiviteter i Sverige har under året dock främst bestått av propagandaspridning, penninginsamling och olika former av logistiskt stöd till meningsfränder.

Under 2002 har Säpo bedrivit en fortsatt uppföljning av grupper och individer i Sverige som kan misstänkas begå våldshandlingar med anledning av den pågående konflikten mellan Israel och palestinierna. Fram till våren 2002 hade de palestinska grupperingarna i Sverige generellt endast manifesterat sin lojalitet genom demonstrationer och penninginsamlingar. Under våren 2002 noterades dock en förändring då pro-palestinska demonstrationer i vissa fall övergick i våldsamheter. Säpo:s utredning visar dock att det inte rörde sig om organiserade våldsaktioner utan snarare om enskilda individers förehavanden.

Under 2002 har det från palestinsk sida genomförts ett stort antal terroristattentat mot israeliska intressen i Israel och de palestinska

områdena, och Säpo bevakar med samarbetande säkerhets- och underrättelsetjänster utvecklingen för att förhindra eventuella sådana attentat internationellt.

Bombdåd i Israel.

Foto: Reuters/Pressens Bild

Författningsskydd

*F*örfattningsskyddets uppgift är att förebygga och avslöja hot mot rikets inre säkerhet, dvs. olaglig verksamhet som syftar till att med våld, hot eller otillbörligt tvång ändra vårt statsskick, förmå politiska organ eller myndigheter att fatta beslut i en viss riktning eller hindra den enskilde medborgaren från att utöva sina grundlagsfästa fri- och rättigheter.

Den säkerhetspolisiära verksamheten på författningsskyddets område är i första hand inriktad på åtgärder mot grupper av individer som visat att de är beredda att använda våld eller hot om våld i syfte att nå egen politisk vinning eller som kan befaras stödja sådana aktiviteter. Det gäller främst personer med kopplingar till vit makt-miljön och den autonoma miljön.

Författningsskyddet sammanställer årligen statistik över polis-anmäld brottslighet kopplad till rikets inre säkerhet. Rapporten gällande 2001 års statistik publicerades i juni 2002 och lades även ut på polisens webbplats www.polisen.se. Sammanställningen visar att den anmälda brottsligheten med koppling till vit makt-miljön minskade betydligt under 2001 efter att kontinuerligt ha ökat de senaste åren. Den främlingsfientliga brottslighet som inte bedöms ha någon koppling till vit makt-miljön har dock ökat något under året. Även anmälda brott med koppling till antifascism/vänsterideologi ökade under 2001. Ökningen kvarstår även om brott med koppling till det svenska ordförandeskapet i EU räknas bort.

Vit makt-miljön

Vit makt-miljön är ett samlingsbegrepp för organisationer, självstyrande lokalgrupper, kamratkretsar och enskilda individer med gemensamma högerextrema ideologiska värderingar. Den centrala idén inom miljön handlar om att bevara en mänsklig ras bestående av enbart vita, icke-judiska, heterosexuella personer.

Vit makt-miljön är föränderlig och kan sägas bestå av två olika delar. Den ena delen utgörs av organisationer med kontinuerlig verksamhet i form av möten, tidningsutgivning, produktförsäljning och administration av en eller flera webbplatser samt ar-

rangemang av demonstrationer och konserter. Den andra, största delen av vit makt-miljön, utgörs av mindre lokala föreningar, tillfälliga kamratkretsar och enskilda individer som i första hand delar vit makt-ideologin samt konsumerar det material som organisationerna ger ut.

De mest utåtriktade aktörerna inom den svenska vit makt-miljön i dag är Nationalsocialistisk Front (NSF), Svenska Motståndsrörelsen (SMR), Blood and Honour (B&H) samt Info 14.

Foto: Kristian Pohl/Pressens Bild

NSF har organiserat sig som ett parti, inspirerat av den tyska nationalsocialismen, med ledningen i Karlskrona och ortsgrupper runtom i landet. Valet i Sverige år 2002 engagerade NSF under hela året, och för första gången kandiderade partiet till kommunfullmäktige i Karlskrona. Under valrörelsen arrangerades ett flertal politiska sammankomster där medlemmarna uppträdde i uniformsliknande klädsel. Vid dessa möten hölls ofta motdemonstrationer arrangerade av meningsmotståndare från den autonoma miljön. De 208 röster som NSF fick räckte inte till något mandat i kommunfullmäktige. Efter valet fortsatte några ortsgrupper inom NSF att profilera sig genom att arrangera demonstrationer där medlemmarna uppträdde i uniformsliknande klädsel och höll tal som kunde uppfattas som kränkande för invandrare och homosexuella.

För att sprida sitt budskap producerar vit makt-aktörerna propagandamaterial. Under året väcktes åtal för hets mot folkgrupp mot den ansvarige utgivaren för NSF:s tidning. Även SMR lade under året ned arbete på propagandaspridning. Till skillnad från NSF är SMR en helt utomparlamentarisk organisation som främst influeras av vit makt-rörelsen i USA, som betonar det förestående raskriget. SMR har sin ledning i Stockholm. Där finns också redaktionen för organisationens tidning samt administrationen för webbplatsen. Ungdomsorganisationen NU är den största enheten inom SMR. Det är främst genom NU-grupper spridda över hela landet som organisationen rekryterar medlemmar, sprider propaganda och har mötesverksamhet. För att finansiera sin verksamhet driver SMR ett tryckeri som bland annat producerade NSF:s valpropaganda och valsedlar.

Vit makt-musiken är ett av de viktigaste verktygen för att sprida miljöns budskap. En central aktör inom vit makt-musiken är B&H, vilket i sin tur ingår i ett större skandinaviskt nätverk som har internationella kopplingar. Därigenom utgör B&H en av de främsta importörerna av vit makt-musik till den svenska marknaden. Någon egentlig politisk verksamhet förekommer inte, däremot arrangerar B&H konserter vilka bidrar till rekryteringen av anhängare till vit makt-miljöns övriga organisationer och lokala föreningar. Under året arrangerade B&H ett flertal vit makt-konserter, i vissa fall tillsammans med NSF och/eller Info 14.

Info 14 är en webbplats som bevakar och förmedlar information om händelser som engagerar vit makt-anhängarna. Främst har

Info 14 betydelse för mobiliseringen inför och arrangemanget av den så kallade Salem-manifestationen som hålls i december varje år. Upprinnelsen till manifestationen var dödsmissshandeln av en svensk ung man i förorten Salem utanför Stockholm i december år 2000. Mannen hade kopplingar till vit makt-miljön och har efter sin död tillmätts martyrstatus. Manifestationen har kommit att bli den största gemensamma angelägenheten för aktörerna och anhängarna inom vit makt-miljön. Även den autonoma miljön mobiliserade inför årets manifestation. Bland annat arrangerades en motdemonstration i Salem.

Kartläggning av politiska motståndare, invandrare, homosexuella, judar samt samhällsföreträdare sker kontinuerligt av aktörer och individer inom vit makt-miljön. Man har till exempel dokumenterat demonstrationer som arrangerats av den autonoma miljön. Info 14 polisanmälades under året efter att vid flera tillfällen ha publicerat foton och personuppgifter på individer som ingår i denna miljö. Vid enstaka tillfällen under året har vit makt-anhängare också arrangerat motdemonstrationer inför den autonoma miljöns sammankomster.

Den autonoma miljön

Den autonoma miljön är ett samlingsbegrepp för ett nätverk av grupper och individer som präglas av idéströmningar som frihetlig socialism, anarkism och syndikalism. Det kapitalistiska systemet bidrar enligt anarkismen till att hierarkiska strukturers inbördes orättvisa system förstärks och förhindrar framväxten av ett frihetligt socialistiskt samhälle. All form av hierarki, såväl på individ-, grupp- som samhällsnivå, definierar anarkisten som förtryck. Den autonoma miljön är trots sin anti-hierarkiska struktur mycket välkoordinerad och flexibel. Det finns inom miljön en mer eller mindre uttalad samstämmighet dels om vilka missförhållanden som är rådande i samhället, dels att parlamentariska reformer inte är tillräckligt offensiva eller effektiva för att lösa problemen. De protester som uppkommer är ofta både motreaktioner på samhällets långsiktiga utveckling, och reaktioner på enskilda händelser.

De primära måltavlorna för de direkta aktioner som emanerar från den autonoma miljön är staten, överstatliga institutioner, multinationella företag samt finansiella maktkoncentrationer som anses vara synonyma med kapitalismen. Därutöver utgör enskilda indi-

vider och deras egendom måltavlor i de fall deras förehavanden anses bidra till att olika former av förtryck och sociala orättvisor i samhället upprätthålls och/eller förstärks. Aktörerna inom den autonoma miljön arrangerar och medverkar i demonstrationer, blockader, direkta aktioner och informationskampanjer.

Aktörerna inom den autonoma miljön utgörs av utomparlamentariskt verksamma organisationer, nätverk, enfrågorörelser och enskilda individer. Till de mer framträdande aktörerna hör Anti-Fascistisk Aktion (AFA), Revolutionära Socialister (RS), Reclaim the Street/City (RTS/C), samt Globalisering Underifrån (GU).

År 2002 har den autonoma miljöns verksamhet framförallt präglats av valet till riksdag och kommun samt EU-toppmötet i Köpenhamn. Beträffande valet var drivkraften att protestera och bilda opinion mot partier med främlingsfientliga och rasistiska budskap. Partiernas möten och sammankomster har uppmärksammats genom motdemonstrationer. Det förekom även angrepp mot enskilda partimedlemmar.

Inledningen av året präglades alltjämt av effekterna efter de händelser som utspelade sig under EU-toppmötet i Göteborg i juni 2001. Under 2002 avkunnades ett antal domslut mot åtalade i samband med upploppen vilket föranledde sporadiska protester. Bland annat utsattes en polisstation för skadegörelse av en grupp som kallade sig Revolutionära Socialister. Diskussionen om våldsanvändningen vid protester mot politiska och finansiella maktkoncentrationer fortsatte. Debatten blev påtaglig inför mobiliseringen för att protestera mot Världsbanksmötet i Oslo den 24-26 juni och EU-toppmötet i Köpenhamn den 12-13 december 2002.

En av de aktörer inom den autonoma miljön som har stor betydelse för aktionerna mot internationella toppmöten är AFA, som är ett nationellt nätverk vars målsättning är att bekämpa kapitalism, rasism, sexism och homofobi. Vidare definierar nätverket sig som en motvikt till trender i samhället såväl på nationell som internationell nivå. Rasistiska idéströmningar samt politiska och kapitalistiska maktkoncentrationer är två mycket centrala angreppspunkter för AFA.

Ytterligare en aktör i den autonoma miljön är Globalisering Underifrån, GU, som är en svensk gren i en bredare internationell mobilisering för att störa möten arrangerade av IMF, WTO, Världsbanken och EU i syfte att påverka dessa organisationers

politik. Inför EU-toppmötena i Göteborg i juni 2001 och Köpenhamn i december 2002, utgjorde GU en mobiliserande kraft tillsammans med den övriga autonoma miljön.

Inför Världsbankens möte i Oslo i juni och EU-toppmötet i Köpenhamn i december deltog representanter för den svenska autonoma miljön i planeringen och förberedelserna inför protesterna. Demonstrationerna som genomfördes präglades av icke-våldsmentalitet och symboliska aktiviteter.

Vidare utgör Reclaim the Streets/City, RTS/C, den svenska föreningen av ett internationellt nätverk. Även andra benämningar såsom Gatans Parlament eller Gatuaktionen kan förekomma i det svenska nätverket. RTS betonar kapitalismens negativa effekter på samhälle och miljö. Framförallt utser förespråkarna bilen och bilismen som den yttersta symbolen för dessa effekter. RTS bedriver kampanjer och arrangerar gatufester på internationella aktionsdagar med anti-kapitalistiska och ekologiska teman. Det förekommer att gatufesterna urartar till våldsamt upplopp i samband med att polisen beslutar att avbryta gatufesterna eftersom de i regel är av ordningsstörande karaktär. Sådana upplopp har dock varit mindre vanliga år 2002 än tidigare.

Säkerhetsskydd

Säkerhetsskyddet svarar för Säpo:s uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen, samt för Säpo:s interna säkerhetsskydd. Huvuduppgiften är att genom kontroll, rådgivning och information till myndigheter och företag medverka till att skapa och vidmakthålla ett tillfredsställande säkerhetsskydd, samt att efter framställan genomföra registerkontroll. Till säkerhetsskyddet hör också uppgiften att svara för personskyddet av i första hand den centrala statsledningen, kungafamiljen och utländska diplomater, men också i samband med statsbesök och liknande händelser.

I kontroll- och rådgivningsverksamheten skall Säpo beskriva de hot och risker som bland annat följer av ett allt större teknikberoende. Säpo har därför ett särskilt ansvar för att följa den utveckling som kan medföra en ökad teknisk sårbarhet i samhället. För att uppnå och vidmakthålla en hög kunskapsnivå inom detta område har det blivit nödvändigt att även utveckla dialogen med såväl andra myndigheter som det privata näringslivet. Säpo leder en extern arbetsgrupp bestående av samverkande myndigheter och svenskt näringsliv med målsättningen att informera varandra om särskilda kunskaper inom respektive teknikområden i syftet att gemensamt kunna informera övriga samhället.

Under 2002 har Säpo särskilt belyst sårbarhetsaspekter kring telefonväxlar och kopiatorer. Några myndigheter har blivit utsatta för angrepp utifrån genom att obehöriga använt eller försökt använda myndighetens telefonväxel för gratis telefonanvändning främst till utlandet. Några myndigheter har fått kännas vid betydande kostnader vid sådant angrepp. Dessa myndigheter kände inte till att det fanns vissa programvaror i växlarna, som möjliggjorde denna illegala användning. Säpo i samverkan med dåvarande ÖCB gick ut med en gemensam skrivelse till 560 myndigheter där man varnade för sårbarheten i vissa moderna telefonväxlar. Den alltmer avancerade digitala tekniken när det gäller kopiatorer har föranlett Säpo att i sin information till myndigheter bland annat betona vikten av tillsyn i samband med service eller reparation med tanke på att viktig information kan finnas lagrad i kopiatorn.

Inom Säpo pågår också arbetet med att följa upp sårbarheten när det gäller avlyssning av mobiltelefoner. Det är angeläget att följa upp vilka som kan tänkas ha intresse av och också har de ekonomiska resurserna att avlyssna. Det finns i dagsläget på marknaden utrustning för sådant ändamål, dock till en betydande kostnad.

Säpo har tagit aktiv del i utformningen av den i Regeringskansliet placerade svenska NSA-funktionen (National Security Authority). Varje land som ingår i EU har en skyldighet att inrätta en NSA-funktion i vars uppgifter ingår att hantera sekretess- och säkerhetsfrågor inom ramen för EU-samarbetet. Representanter för Säpo beräknas framledes få biträda funktionen.

Foto: Mads Winther/
Pressens Bild

IT-säkerhet är ett område som säkerhetsskyddet har ett särskilt ansvar för att följa upp och som också ingår som ett av momenten i samband med kontroller. Samhällets IT-beroende ökar ständigt samtidigt som nya hot utvecklas. Antalet skadliga program (virus, maskar, trojaner och mutationer av dessa) har ökat och skadeverkningarna har varit omfattande. Spridningen har varit oerhört snabb och effekterna blivit allt allvarigare. En kraftig ökning har också noterats när det gäller intrångsförsök (så kallad hacking). Utvecklingen har gått mot mer sofistikerade metoder och i många fall har försöken varit framgångsrika. En trend är också att angreppen mot routers (en form av dataväxel) har ökat. Säpo kan konstatera att antalet IT-angrepp ständigt ökar, och det finns inget som tyder på en avmattning. Utvecklingen kan ha resulterat i en förskjutning av skyddsåtgärder mot externa hot på bekostnad av skyddet mot insiderhotet. Trots att skyddsåtgärder vidtagits är den allmänna bedömningen att dessa åtgärder inte är tillräckliga på alla håll för att uppnå en tillfredsställande IT-säkerhetsnivå.

Uppföljningen inom IT-området kräver en ständig kompetensutveckling. Säpo har utökat samarbetet med polis- och säkerhetsorganisationer såväl nationellt som internationellt, vilket resulterat i en ömsesidig kompetenshöjning. Den utökade samverkan med andra myndigheter och organisationer verksamma inom IT-säkerhetsområdet har fortsatt liksom medverkan i ett flertal arbetsgrupper. Ett annat ansvarsområde inom IT är teknik- och metodutvecklingen när det gäller säkring av bevis i form av IT-lagrad information. Inom detta område har antalet polis- och förundersökningar, där säkerhetsskyddet varit behjälplig, ökat kontinuerligt.

Under året har vid säkerhetsskyddet inrättats en analysfunktion med såväl internt som externt rekryterad kompetens. Funktionen har till uppgift att följa upp och analysera nationella och internationella underrättelser som kan påverka det förebyggande säkerhetsskyddsarbetet.

Registerkontroll är en del av den säkerhetsprövning som skall göras innan en person genom anställning eller på något annat sätt deltar i verksamhet som har betydelse för rikets säkerhet eller anlitas för uppgifter som är viktiga för skyddet mot terrorism. Under året har drygt 66 000 personer varit föremål för registerkontroll. Det är Registernämnden som beslutar om att lämna ut uppgifter inom ramen för registerkontrollverksamheten.

Registernämnden har under året beslutat att uppgifter ur Säpo:s register skulle lämnas ut i fråga om åtta personer. Säpo svarar för nämndens kanslifunktion och handlägger de uppgifter i registerkontrollverksamheten som Säpo ansvarar för enligt bestämmelserna i säkerhetsskyddslagstiftningen.

Det traditionella säkerhetsskyddsarbetet, som innefattar tillträdesbegränsning, informationssäkerhet, säkerhetsprovning, utbildning och kontroll, har på intet sätt blivit inaktuellt på grund av utvecklingen inom IT och andra teknikområden. Det är tvärtom fortfarande angeläget att informera myndigheter och andra om betydelsen av att se till helheten i säkerhetsskyddsarbetet. Enligt Säpo:s erfarenhet är det fortfarande anställda eller andra så kallade insiders som utgör det största hotet mot informationssystemen. Säkerhetsprovningen, som bland annat innefattar sedvanligt rekryteringsarbete, utgör ett viktigt instrument när det gäller att anställa lojala och pålitliga medarbetare. Detta tillsammans med kontinuerlig utbildning av och information till de anställda syftar till att skapa förståelse för nödvändiga säkerhetsbestämmelser och därmed ge förutsättningar för en hög säkerhet. Genom Säpo:s försorg har under året ca 9 000 personer fått utbildning eller säkerhetsskyddsrådgivning i samband med kontroller eller på begäran av myndigheter eller i andra liknande sammanhang.

I samband med kontrollverksamheten har det i år liksom under tidigare år visat sig att många myndigheter haft svårt att göra den säkerhetsanalys som myndigheten är skyldig att göra och som skall ligga till grund för ett för myndigheten anpassat säkerhetsskydd. Mot bakgrund av denna erfarenhet tog Säpo initiativ till och genomförde två seminarier under hösten. Innehållet i seminarierna var inriktat på information och diskussion om hur en säkerhetsanalys upprättas och vad den bör omfatta. Vidare genomförde Säpo ett seminarium med innehållet IT-säkerhet och teknisk sårbarhet. Dessutom genomförde Säpo i november en säkerhetsskyddschefskurs under fem dagar. Kursen riktade sig i första hand till just säkerhetsskyddschefer och i andra hand till övriga handläggare av säkerhetsskyddsfrågor. Målet med kursen var att ge grundläggande kunskaper om säkerhetsskyddsarbete.

Personskyddsverksamheten hos Säpo omfattar bevaknings- och säkerhetsarbete som avser den centrala statsledningen, kungafamiljen och utländsk diplomatisk personal, eller som har samband med statsbesök och liknande händelser.

Det hör till sakens natur att denna typ av verksamhet kan variera mycket beroende på hotbild och behov av skyddsinsatser. Terrorattackerna i USA hösten 2001 har medfört att skyddsinsatserna för personer inom Säpo:s ansvarsområde har varit kvar på en hög nivå under hela år 2002. Skyddspersonernas aktiviteter, nationellt och internationellt, ökade vilket inverkade på skyddsinsatsernas omfattning. Förutom ett permanent skyddsbehov inom den centrala statsledningen och kungafamiljen samt för viss diplomatisk personal har personskydd fått sättas in temporärt i ungefär hundra fall, till övervägande del i samband med statsbesök och liknande händelser.

Blå Hallen undersöks med
en bombhund inför Nobel-
festligheterna.

Foto: Bertil Ericson/Pressens Bild

Övrigt

Den 17 december 2002 överlämnade *Säkerhetstjänstkommissionen* sitt betänkande till justitieministern. Regeringen hade den 25 mars 1999 beslutat att tillkalla en kommission med uppgift att kartlägga och granska den författningsskyddande verksamhet som de svenska säkerhetstjänsterna bedrivit när det gäller hot som härrör ur inrikes förhållanden. Med författningsskyddande verksamhet avses säkerhetstjänsternas arbete med att kartlägga sådana svenska politiska ytterlighetsorganisationer och grupperingar som har bedömts utgöra eller kan komma att utgöra ett hot mot rikets säkerhet.

Uppdraget var avsett att resultera i ett samlat, uttömmande och definitivt klarläggande av säkerhetstjänsternas inrikes verksamhet. Säkerhetstjänstkommissionen gavs särskilda befogenheter för att kunna fullgöra sitt uppdrag på ett effektivt och rättssäkert sätt. Den hade bland annat fullständig tillgång till Säpo:s arkiv och övriga uppgifter. Många medarbetare vid Säpo, såväl i dag verksamma som tidigare anställda, har hörts av kommissionen.

Det är ett omfattande resultat som Säkerhetstjänstkommissionen efter sitt fleråriga arbete redovisat. Kommissionens rapport behandlar i stor utsträckning händelser som ligger långt tillbaka i tiden. Överväganden och bedömningar som kan ha bäring på Säpo:s verksamhet i dag kommer att leda till en noggrann prövning av vilka konsekvenser de bör få för Säpo:s nuvarande och framtida inriktning och arbetsmetoder. Säpo påbörjade därför omgående en genomgång och analys av Säkerhetstjänstkommissionens betänkande och slutsatser.

Regeringen gav under 2002 en särskild utredare i uppdrag att kartlägga och analysera myndigheternas och de övriga offentliga organens samlade beredskap och förmåga att förhindra, bekämpa och i övrigt hantera omfattande terroristattentat och andra liknande extraordinära händelser i Sverige. Denna utredning, som bl.a. rör Säpo, har antagit namnet *11 september-utredningen* (dir. 2001: 120). Uppdraget skall redovisas senast den 31 mars 2003.

Den 1 juli 2002 trädde ny lag i kraft om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, m.m.. Lagen innehåller bestämmelser för genomförande av den internationella konventionen om bekämpande av finansiering av terrorism som antogs av Förenta nationernas generalförsamling den 9 december 1999. Lagen gör det straffbart att samla in, tillhandahålla eller ta emot pengar eller andra tillgångar i syfte att dessa skall användas, eller med vetskap om att de är avsedda att användas, för att begå vissa särskilt uppräknade allvarliga brott.

Riksdagen har under året godkänt EU:s rambeslut om bekämpande av terrorism. För att genomföra rambeslutet förbereds en ny lag om straff för terroristbrott, vilken förväntas träda i kraft den 1 juli 2003.

Förslaget innebär att den skall dömas för terroristbrott som begår vissa i lagen uppräknade brott, om gärningen kan allvarligt skada en stat eller en mellanfolklig organisation och avsikten med gärningen är att

1. injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller en befolkningsgrupp,
2. otillbörligen tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd, eller
3. allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande sociala strukturer i en stat eller i en mellanstatlig organisation.

Riksdagen har också godkänt EU:s rambeslut om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemstaterna. För att genomföra förslaget föreslås en ny lag, som skall ersätta utlänningslagens bestämmelser om utlämning för brott till medlemsstater i EU. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2004.

Under 2002 beslutade riksdagen vidare om en ändring i sekretesslagen, som innebär att uppgifter som införts på en allmän handling hos Säkerhetspolisen före år 1949, inte längre skall vara underkastade sekretess. Ändringen träder i kraft den 1 mars 2003.

Regeringen har också beslutat om en särskild instruktion för Säkerhetspolisen. Instruktionen är ett led i regeringens strävan att göra Säkerhetspolisens verksamhet öppnare.